

Kitap İncelemesi: Sinan Ertuğrul (ed.) (2014). *Avusturya’da Din-Devlet İlişkileri ve İslamofobi*. İstanbul: Pınar Yayınları, 2014. 120 s. ISBN: 978-975-352-383-7**Burak ÖZDEMİR¹**

Avusturya’da Din-Devlet İlişkileri ve İslamofobia kitabı Sinan Ertuğrul tarafından yazılan “Avusturya’da Din ve Devlet İlişkileri”, Tarkan Tek tarafından kaleme alınan “Avusturya’da İslam ve Müslümanlar”, Yunus Mert tarafından yazılan “Avusturya’da İslamofobi” ve Hubert Krammer tarafından kaleme alınan “Müslümanlar Arasında” olmak üzere 4 ana bölümden oluşan edisyon bir kitaptır. Kitabın editörlüğünü Sinan Ertuğrul üstlenmiştir. Kitabın son bölümünde ise ek olarak “1912 Avusturya İslam Kanunu” çevirisine yer verilmiştir.

Kitapta genel olarak din kelimesinin kökeni ele alınmış, insanlık tarihi boyunca din ve devlet ilişkilerinin gelişimi göz önüne alınarak çok kültürlü devlet yapılarına geçişte yabancı düşmanlığı, uyum politikaları ve yazarların bu uyum politikalarına dair gözlemlerine yer verilmiştir. Yazarlar kaleme aldıkları bölümlerde tüm bu konuları Avusturya’daki izlenimlerine dayanarak ve objektiflik kaygısı güderek kendi perspektiflerinden değerlendirmeye çalışmışlardır.

Kitabın Sinan Ertuğrul tarafından kaleme alınan “*Avusturya’da Din ve Devlet İlişkileri*” isimli birinci bölümünde, Avusturya’da din ve devlet ilişkileri ele alınmadan önce konunun tarihi arka planına değinilmiştir. Bu kapsamda önce Dünya ve Avrupa’da din ve devlet kurumlarının ortaya çıkışına değinilmiştir. Doğu’da Sümerler, Mısırlılar, Babiller döneminde krallar aynı zamanda dini otoriteyi de temsil etmekteydi. Yazara göre İslam tarihinde Halife önce Resulullahın halefi iken Emeviler dönemi ile birlikte Halife, Allah’ın Halifesi olarak nitelendirilmiştir. Böylece halife aynı zamanda dini ve siyasi otorite olarak hüküm sürmüştür. Selçuklular döneminde ise Sultanın siyasi otorite Abbasi Halifesinin ise dini otorite oluşu bu durumun farklı bir tezahürü olarak nitelendirilmiştir Osmanlı’da Yavuz Sultan dönemi ile birlikte bu ikilik ortadan kalmış ve hem siyasi hem de dini otorite Osmanlı’ya geçmiştir. Batı’da ise Roma İmparatorluğu’nun yıkılışının ardından Alman ve Fransızların atası olarak bilinen Şarلمان’ın Papa’nın izni ile Kutsal Roma İmparatorluğu Kayzeri ilan edilerek taç giymesi, dünya siyasi tarihinde din-devlet ilişkileri adına önemli bir gelişmedir. Bu durum bize dünyevi otoritenin “Kayzer”, uhrevi otoritenin ise “Papa” tarafından temsile edildiğini göstermekte ve kayzerin dünyevi otoritesinin, uhrevi otoriteye sahip papa tarafından meşrulaştırılması ile

Kitap İncelemesi / Book Review

¹ Sorumlu yazar/Corresponding Author, Türk-Alman Üniversitesi, Türkiye, burakozdemirtdu@gmail.com,

ORCID ID: 0000-0001-2345-6789

Avrupa’da din ile devlet arasında kurulan bir ilişkinin ilk örneği olarak görülmektedir. Ardından Avusturya’nın temeli olan Habsburg hanedanlığında din ve devlet ilişkilerine değinilmiş, Otuz yıl savaşları, Westfalya Barış Antlaşması, Napolyon Savaşları ve Fransız Devrimi, 1. ve 2. Dünya Savaşları kapsamında Habsburg Hanedanlığında din-devlet ilişkileri ve bu ilişkilerin yansımaları detaylı şekilde irdelenmiştir. Tüm bu tarihi süreçlerin sonrasında Avusturya Cumhuriyeti ve İkinci Cumhuriyet boyunca din-devlet ilişkileri sadece Hıristiyanlık açısından değil, yaşanan tarihi süreçler sonucu Avrupa’da görülen çeşitli dinler de tarihsel olarak ortaya çıkışı bakımından incelenmiştir. Bölümün sonunda ise bahsedilen tüm bu tarihi olayların görülebileceği kronolojik cetvel ise bölümün özeti niteliğini taşımaktadır.

Kitabın Tarkan Tek tarafından yazılan “*Avusturya’da İslam ve Müslümanlar*” başlıklı ikinci bölümünde Avusturya’da İslam’ın tarihi tekrar özetlenmiş ve günümüze kadar İslam’ın Avusturya’da kurumsallaşma süreci adım adım anlatılmıştır. Avusturya’da İslam’ın Bosna-Hersek’in Avusturya tarafından işgal edilmesi ile başladığına değinen yazar, Avusturya-Macaristan Monarşisi içerisindeki Boşnak Müslümanların ilk defa 1882 yılında “Reisu’l-Ulema” kurumu altında kurumsallaştığını ifade etmiştir. 1867 yılında gerçekleştirilen anayasa değişiklikler ile birlikte Avusturya sadece Katoliklerin devleti olmaktan çıkmış diğer din mensuplarına da özgürlükler tanınmıştır. Zaman içinde Müslümanlarının sayısının Monarşi içerisinde artması ile birlikte 15 Temmuz 1912 tarihinde Kayzer 1. Franz Joseph onayı ile Hanefi mezhebine dayalı “İslam Kanunu” yürürlüğe girmiştir. Cumhuriyet döneminde topraklarını kaybeden Avusturya’da Müslüman nüfusu ciddi ölçüde azalmıştır fakat İslam Kanunu yürürlükten kaldırılmamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası İkinci Cumhuriyet dönemi olarak adlandırılan süreçte ise işçi göçüyle birlikte Avusturya’da etnik ve dini grupların çeşitliliği artış göstermiştir. Kitabın bu bölümünde ayrıca Avusturya’daki Müslümanların demografik yapılarına ilişkin istatistik verileri yer almaktadır. Bu verilere göre 2051’de Müslümanların Avusturya’daki nüfus oranı %18,6 civarında olacaktır. Kitabın ikinci bölümünde ayrıca İslam’ın Avusturya’da kurumsallaşmaya başladığı mescitlerden bahsedilmiş ve bu mescitlerden cemaatlere kadar uzanan yapılanmaya ve Müslüman Sosyal Hizmet Cemiyeti’ne (MSS) dair bilgiler verilmiştir. Bu noktada son gelinen durumda ise 2013 yılı itibarıyla devlet tarafından tanınmış 16 cemaatten biri olan Avusturya İslam Cemaatleri Birliği (İGFİÖ), Avusturya’daki dini cemaatler arasında en büyük kuruluşlardandır. Ayrıca yazar 100 yılı aşkın bir süredir bulunan İslam Kanunu’nun yenilenmesi gerektiğini de vurgulamıştır.

Kitabın Yunus Mert tarafından kaleme alınan “*Avusturya’da İslamofobi*” konulu üçüncü bölümünde, Avrupa’da İslam karşıtlığının temel nedenlerine değinilmiş, bu karşıtlığın medya ve siyaset üzerine yansımalarını incelenmiştir. Avusturya’da bu karşıtlığın temelinde ise İslam’ın doğuşuyla beraber başlayan teolojik tartışmaların oluşturduğu düşünme biçiminin yattığını belirten yazar, Hıristiyanlığın İslam dini hakkındaki görüşlerinin güncelliğini koruduğunu ve uzun yıllardır bu görüşlerin değişmemesinin Avusturya’da ‘İslamofobik’ eylemlerin oluşmasında önemli bir rol oynadığını bildirmektedir. Burada ise ‘oryantalizm’, ‘öteki’ olarak görülen Müslümanların tanımlanması ve İslam adına bir algı oluşturulması bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu noktada medya ve siyaset alanında kurgulanan İslam algısı, Avrupa toplumlarının Müslüman algısını büyük ölçüde etkilemektedir. Müslümanlara yönelik artan şiddet ve ırkçı uygulamalar ise toplumlar arasındaki uyumu zorlaştırmaktadır. Avrupa’daki Müslüman algısı sonucu oluşan ırkçı ve şiddet içerikli eylemlerin ise Müslümanların gelecekte Avrupa coğrafyasında daha çok nüfusa sahip olacakları düşünüldüğünde büyük bir problem olarak karşımıza çıkacağı vurgulanmıştır.

Kitabın Hubert Kammer tarafından yazılan “*Müslümanlar Arasında*” başlıklı dördüncü ve son bölümünde ise Avusturya’da yaşayan Müslümanlar ile çeşitli şekillerde bir arada bulunmuş solcu bir Avusturyalı olan yazarın Batı-İslam-Sol kavramları çerçevesindeki kendi gözlemlerine yer verilmiştir. Müslümanlar ile solcular arası ilişkilerde ve iki grubun birbirini

anlayış biçimindeki farklılara değinen yazar, bazı solcu kesimler ile Müslümanların hiçbir şekilde bir diyalog kuramayacağını belirtmiştir. Ancak kimi grupların ise birbirine karşı daha yumuşak bir yaklaşımda bulunduğu ve bazı durumlarda da her iki taraftan birinden kaynaklı bir önyargı sonucu iletişim kurmanın imkânsızlığına değinilmiştir. Din ve devlet ilişkilerinin birbirinden bağımsızlığına değinen yazar, Batı'da 'laiklik' kavramının ilerilik kisvesi altında kendi çıkarlarını korumak için sığınılan bir kale olduğunu ileri sürmüştür. Diğer bir yandan yazar, solcu gruplar içerisinde iletişimde bulunduğu insanlar tarafından Müslümanlar ile çeşitli bağlar kurduğu için kendisine yapılan eleştirilere değinmiş ve Kanafi Derneği kapsamındaki çalışmalara ve derneğin işlevine yönelik çeşitli tespitlerde bulunmuştur.

Avusturya'da yaşayan ve eğitim alan yazarlar tarafından ele alınan kitapta, din-devlet ilişkilerinin tarihçesi özetlenmiş ve bu ilişkilerin günümüzde Avusturya özelinde nasıl değerlendirilebileceğine dair önemli tespitlerde bulunulmuştur. Avusturya'da giderek artan 'İslamofobik' eylemlerin kaynağına dair önemli bir kaynak olan kitap, İslam'ın Avrupa'daki çeşitli unsurlar ile ilişkilerini yansıtması bakımından da önem kazanmıştır.

KAYNAKÇA

ERTUĞRUL, S, MERT, Y, TEK, T, KRAMMER, H. (2014). *Avusturya'da din devlet İlişkileri ve İslamofobia*. İstanbul: Pınar Yayınları.